

ПОНЯТТЯ ТА МЕЖІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ПІДПРИЄМЦІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ (УКРАЇНА, ПОЛЬЩА, ЧЕХІЯ)

CONCEPT AND LIMITS OF PUBLIC ADMINISTRATION OF ENSURING THE RIGHTS AND LEGITIMATE INTERESTS OF ENTREPRENEURS: A COMPARATIVE ANALYSIS (UKRAINE, POLAND, THE CZECH REPUBLIC)

Самосуд Ж.О., здобувачка

Науково-дослідний інститут публічного права

У статті розкрито поняття та сформовано межі забезпечення прав і законних інтересів підприємців через публічне адміністрування в порівняльному аналізі України, Польщі та Чехії. Доведено, що це адміністративна діяльність державних органів із метою створення сприятливих умов для успішного започаткування та розвитку конкурентоспроможного бізнесу через використання інститутів адміністративного права в гармонійній взаємодії з дотриманням публічного інтересу суспільства. Кожна з аналізованих держав має певні досягнення в цій сфері, які можуть бути використані у процесі компаративного обміну. З'ясовано, що публічне адміністрування спрямоване на уточнення й деталізацію правової бази, яка регулює діяльність підприємців, забезпечує їхні права та законні інтереси. Держава виконує роль організатора, який через адміністративні послуги сприяє функціонуванню бізнесу. Адміністративні органи надають підприємцям необхідні адміністративні послуги щодо реєстрації, ліцензування та виконують контрольні функції. Важливим елементом є прозорість у взаємодії між державою та підприємцями, яка досягається через створення публічних реєстрів та забезпечення відкритого доступу до інформації тощо. Виконавча влада через публічне адміністрування захищає підприємців від незаконних дій і недобросовісної конкуренції, що реалізується через запровадження механізмів контролю та захисту, які дозволяють підприємцям діяти у правовому полі, забезпечуючи чесність та рівні умови на ринку. Сучасне публічне адміністрування передбачає орієнтацію на європейські стандарти, що підвищує інвестиційну привабливість країни та сприяє економічному зростанню в кожній із них. Актуалізовано, що всі три країни гарантують свободу економічної діяльності та рівні умови для підприємців, забезпечуючи захист їхніх прав через правову визначеність і стабільність. Додатково передбачений захист від адміністративних зловживань, зокрема через презумпцію правоти підприємців. У кожній країні існує система оскарження рішень органів контролю та захисту від надмірного контролю. Узагальнено, що певними відмінностями є те, що в Польщі діє ефективний інститут омбудсмена для захисту малого та середнього бізнесу, а новим підприємцям надаються стартові пільги, зокрема звільнення від обов'язкового соціального страхування. У Чехії акцентується увага на захисті інтелектуальної власності підприємців. В Україні підприємці отримують додатковий захист під час перевірок, включаючи можливість нерозголошення комерційної інформації.

Ключові слова: адміністрування, адміністративне право, адміністративні послуги, бізнес, захист, інститут права, конкурентоспроможність, контроль, ліцензування, малий і середній бізнес, презумпція правоти (чесності) підприємців, публічний інтерес, реєстрація, соціальний захист.

The article explores the concept and defines the scope of ensuring the rights and legitimate interests of entrepreneurs through public administration in a comparative analysis of Ukraine, Poland, and the Czech Republic. It is established that public administration in these European countries involves administrative activities by state bodies aimed at creating favorable conditions for the successful initiation and development of competitive businesses by using institutions of administrative law in harmonious interaction with adherence to public interest. Each country has certain achievements in this field that can be utilized in the process of comparative exchange. It has been determined that public administration focuses on clarifying and detailing the legal framework that regulates entrepreneurial activities, ensuring their rights and legitimate interests. The state plays an organizing role, which, through administrative services, supports business operations. Administrative bodies provide entrepreneurs with necessary administrative services regarding registration, licensing, and carry out control functions. An important element is the transparency in the interaction between the state and entrepreneurs, achieved through the creation of public registers and ensuring open access to information, among other things. The executive branch, through public administration, protects entrepreneurs from unlawful actions and unfair competition, which is realized through the implementation of control and protective mechanisms that allow entrepreneurs to operate within the legal framework, ensuring fairness and equal conditions in the market. Modern public administration is oriented towards European standards, which enhances the investment appeal of the country and contributes to economic growth in each of them. It is highlighted that all three countries guarantee the freedom of economic activity and equal conditions for entrepreneurs, providing protection for their rights through legal certainty and stability. Additional protection from administrative abuses is also envisaged, including the presumption of the entrepreneur's honesty. Each country has a system for challenging the decisions of regulatory bodies and protection from excessive control. In summary, the specific differences include the effective institution of an ombudsman in Poland for the protection of small and medium-sized businesses, and new entrepreneurs are granted startup benefits, including exemption from mandatory social insurance. In the Czech Republic, emphasis is placed on the protection of entrepreneurs' intellectual property rights. In Ukraine, entrepreneurs receive additional protection during inspections, including the option for confidentiality of commercial information.

Key words: administrative law, administrative services, administration, business, competitive capacity, control, intellectual property, law institution, licensing, presumption of honesty, public interest, registration, small and medium business, social protection.

Вступ. Актуальність сучасного наукового аналізу публічного адміністрування, спрямованого на забезпечення прав і законних інтересів підприємців, у порівняльному контексті між Україною, Польщею та Чехією, зумовлена необхідністю створення ефективної правової бази в умовах євроатлантичної інтеграції українського суспільства. Компаративний метод наукового аналізу в цьому випадку є незамінним, адже дозволяє адаптувати українське публічне адміністрування до стандартів ЄС, забезпечуючи стабільний розвиток підприємництва та інтеграцію в європейське економічне середовище. Аналіз досвіду Польщі та Чехії допомагає виявити ефективні

правові та адміністративні практики, які можуть бути впроваджені в Україні, зокрема стосовно функціонування інституту омбудсмена, підтримки малого та середнього бізнесу, а також захисту прав підприємців через прозорі процедури реєстрації та ліцензування.

Україна має і свої особливі переваги, які можуть бути запозичені іншими країнами. Одним із найважливіших досягнень є розвинене електронне врядування, що сприяє прозорості процесів реєстрації та контролю, полегшує взаємодію підприємців із державними органами та мінімізує корупційні ризики. В умовах цифровізації цей досвід може бути прикладом для інших країн, адже електронні

сервіси значно полегшують ведення бізнесу, забезпечують оперативність і прозорість адміністративних послуг.

Після завершення війни саме на підприємців буде покладено основне навантаження щодо відбудови України. Вони не лише сприятимуть економічному зростанню, а й відіграватимуть ключову роль у створенні робочих місць, залученні інвестицій та відновленні інфраструктури. Особливу увагу варто звернути на ту обставину, що українські підприємства вже зараз забезпечують значну частину потреб Збройних Сил України, зокрема через виробництво зброї та амуніції. Це підкреслює важливість підприємництва для національної безпеки та обороноздатності.

Однак українські підприємці стикаються з численними труднощами, викликаними війною, зокрема з обмеженим доступом до фінансових ресурсів, проблемами з логістикою, а також загрозами фізичної безпеки у прифронтових регіонах. Ці виклики роблять актуальним питання розвитку системи підтримки підприємництва, особливо для мікро- та малого бізнесу, а також стимулювання іноземних інвестицій для забезпечення швидкої відбудови.

Водночас у системі адміністративного судочинства України існують значні недоліки, які ускладнюють швидке та справедливе вирішення спорів. Затримки в судових процесах створюють перепони для ефективного захисту прав підприємців. Порівняння з правовими системами Польщі та Чехії, де добре розвинені спеціалізовані суди та прозорі механізми розгляду комерційних спорів, дозволяє Україні визначити напрямки для реформування й покращення власної судової системи.

Таким чином, публічне адміністрування, що забезпечує права підприємців, є важливим елементом інтеграційних процесів та економічного розвитку. Аналіз досвіду інших країн у цій сфері надає можливість Україні не лише адаптуватися до європейських стандартів, але й зміцнити внутрішнє підприємницьке середовище, покращуючи інституційну інфраструктуру для підтримки бізнесу.

Огляд останніх досліджень. До певних аспектів проблеми публічного адміністрування забезпечення прав та законних інтересів підприємців у порівняльному аналізі звертали свою увагу вчені І. Бінько, О. Денега, С. Діденко, А. Курзава, А. Лоза, О. Савчук, М. Сідак, О. Тихомиров, Є. Чернецький та ін. Проте вони безпосередньо предмет нашого дослідження не аналізували. Отже, запропонована тема наукового дослідження є актуальною.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії адміністративного права, компаративістичного методу наукового пізнання й чинного законодавства України, Польщі та Чехії розкрити поняття й межі публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців.

Виклад основних положень: У запропонованому до аналізу предметі наукового дослідження логічно, проте не лінійно, а у складній системі тісно переплітаються декілька наукових категорій, інститутів, явищ і законодавств різних держав, маючи різну соціальну, економічну, наукову та юридичну природу, а саме загальнонаукова категорія «забезпечення»; економічний інститут «підприємець», загальнонаукові гуманітарні цінності «права, свободи та законні інтереси»; динамічний інститут адміністративного права «публічне адміністрування»; відповідне законодавство України, Польщі та Чехії; та методологію компаративістичного способу наукового пізнання.

Отже, у цій статті для формування наукових меж та поняття майбутнього наукового пізнання ми будемо аналізувати різноманітні джерела дослідження.

Згідно зі словником української мови слово «забезпечувати» позначає дію, спрямовану на надання необхідних ресурсів або засобів для задоволення потреб, створення сприятливих умов для досягнення певної мети чи гарантії здійснення чого-небудь, а також захисту від небезпеки,

що охоплює матеріальне забезпечення, гарантування умов та захисту, що сприяє добробуту та безпеці [1]. На думку С. Діденка, адміністративно-правове забезпечення – це система правових заходів і механізмів, яку використовує публічна адміністрація для врегулювання та здійснення управління певною сферою суспільних відносин. Ця категорія охоплює розробку та реалізацію адміністративних норм, формування принципів, концепцій і методів діяльності, що забезпечують виконання нормативно-правових актів. Завдяки адміністративно-правовому забезпеченню публічна адміністрація має можливість установлювати правові підстави для забезпечення інтересів суспільства, зокрема забезпечення громадян матеріальними та юридичними правами, гарантування публічної безпеки, захисту та дотримання законності в суспільних відносинах [2].

Отже, для ефективного адміністративно-правового забезпечення адміністративні органи мають зосередитися на таких діях: розробленні правових основ, які передбачають створення та впровадження адміністративних норм, принципів, концепцій і методів для регулювання та управління конкретними публічними секторами; забезпеченні публічної безпеки шляхом надання правових механізмів, що гарантують захист, безпеку та добробут громадян; дотриманні законності, що полягає у встановленні правових підстав для захисту інтересів суспільства, забезпеченні громадянам матеріальних і юридичних прав та підтриманні громадського порядку й безпеки; сприянні правовій відповідності, що полягає у створенні сприятливих умов та ресурсів для дотримання законів і нормативних актів у суспільних відносинах.

Відповідно до словника української мови підприємницька діяльність розглядається як складова бізнесу, що охоплює дії, спрямовані на отримання прибутку та досягнення економічних цілей. Бізнес як загальне поняття включає широкий спектр економічних активностей, які можуть здійснюватися індивідуально або в рамках підприємницьких об'єднань [3]. Ознаки підприємницької діяльності включають ризикованість, адже підприємець бере на себе відповідальність за ведення бізнесу в умовах невизначеності. Інноваційність виявляється у здатності швидко реагувати на зміни та впроваджувати нові ідеї й технології. Самостійність означає, що підприємець діє незалежно від зовнішніх впливів, покладаючись на власні ресурси. Орієнтація на задоволення потреб клієнтів забезпечує гнучку реакцію на зміни ринкових запитів. Гнучкість відображається в малій організаційній структурі, яка дає змогу швидко адаптуватися до ринкових умов. Формування середнього класу сприяє створенню робочих місць та економічному зростанню. Аналітичні здібності дозволяють підприємцям уважно стежити за змінами та приймати обґрунтовані рішення. Соціально-економічний вплив підприємництва полягає у підтримці регіонального розвитку через насичення ринків товарами та послугами [4]. На думку О. Денеги, підприємницька діяльність малих підприємств відзначається ризикованістю. Це передбачає здатність підприємців до новаторства та взяття на себе відповідальності за бізнес у конкурентному середовищі. Малі підприємства характеризуються інноваційністю, що дозволяє швидко адаптуватися до змін, застосовувати нові ідеї та технології для ефективного функціонування. Самостійність таких підприємств полягає в тому, що підприємці діють незалежно, спираючись на власні ресурси для ухвалення стратегічних рішень. Важливою рисою є орієнтованість на задоволення потреб споживачів, що забезпечує швидку реакцію на ринкові запити. Гнучкість організаційної структури забезпечує адаптивність до змін. Підприємства також сприяють формуванню середнього класу через створення робочих місць і підвищення рівня життя. Спостережливість і аналітичні навички підприємців допомагають ухвалювати обґрунтовані рішення. Соціально-економічний вплив малих підприємств виражається

в насиченні регіональних ринків товарами і послугами та підтримці економічного розвитку [5].

Отже, підприємницька діяльність характеризується ризикованістю, інноваційністю, що виявляється у здатності швидко реагувати на зміни та впроваджувати нові ідеї й технології; самостійністю, що означає, що підприємці діють незалежно, спираючись на власні ресурси для ухвалення рішень; орієнтованістю на задоволення потреб клієнтів, що дозволяє підприємцям гнучко адаптуватися до змін ринку. Крім того слід відзначити організаційну гнучкість, яка дозволяє швидко реагувати на ринкові умови; аналітичні навички, які дають можливість підприємцям спостерігати за змінами на ринку та ухвалювати обґрунтовані рішення; та соціально-економічний вплив підприємництва, що сприяє регіональному розвитку через забезпечення ринків товарами та послугами й підтримку економічного зростання.

Окрему ступінь публічному адмініструванню присвятив І. Бінько, який доводить, що публічне адміністрування в системі правового регулювання відіграє ключову роль у забезпеченні правопорядку та реалізації державних функцій щодо охорони прав та законних інтересів громадян. Особливо важливою є його функція у сфері охорони права власності на нерухоме майно, де публічне адміністрування сприяє створенню стабільних і безпечних правових умов для захисту інтересів власників. Публічне адміністрування є організуючим механізмом, за допомогою якого держава реалізує свої управлінські функції у сфері захисту прав власності. Це комплекс правових форм та інструментів, що дозволяють державі не лише здійснювати контроль, але й підтримувати суспільний порядок і надавати адміністративні послуги. У сфері нерухомого майна публічне адміністрування реалізується через адміністративні провадження, державну реєстрацію, контрольні функції та юрисдикційну діяльність. Одним із головних компонентів публічного адміністрування є адміністративні провадження, зокрема процедура державної реєстрації прав власності на об'єкти нерухомого майна. Ця процедура є офіційним способом визнання права власності та гарантією його правомірності. Для забезпечення ефективного адміністрування важливою умовою є високий рівень доброчесності державних службовців, що займаються реєстраційними діями. Публічне адміністрування передбачає чіткі вимоги до доброчесності та професійної компетенції осіб, відповідальних за державну реєстрацію. Упровадження критеріїв доброчесності допомагає мінімізувати корупційні ризики та забезпечує надійність у здійсненні реєстраційних процедур [6]. Україна, враховуючи зарубіжний досвід, має можливість запровадити вдосконалені правові механізми в сфері адміністрування прав власності на нерухоме майно. У країнах Європейського Союзу, наприклад, функціонує єдина електронна реєстраційна система, що забезпечує доступність і надійність інформації для громадян та інвесторів. Українська держава може використати цей досвід для створення відкритої, прозорої системи реєстрації нерухомості, яка б включала інтеграцію всіх реєстрів у єдину систему, забезпечуючи якісні та оперативні адміністративні послуги. Публічне адміністрування у сфері нерухомого майна стає невід'ємною частиною загальної системи управління державою. За допомогою цього інструменту держава може реалізовувати свої функції щодо захисту прав власності, підтримання правопорядку та стимулювання інвестиційної привабливості країни. Важливими завданнями на перспективу є забезпечення ефективної реєстраційної діяльності, посилення контролю за дотриманням законності та покращення доброчесності в діяльності державних службовців, що є основою надійного публічного адміністрування в сфері прав власності на нерухоме майно [6]. Публічне адміністрування трудової міграції в Україні визначається як система заходів державного впливу, оріє-

тованих на регулювання трудових міграційних процесів. Це адміністрування сприяє правовому управлінню трудовою міграцією та контролю за нею, захищаючи права мігрантів і реалізуючи державну політику у цій сфері.

Механізм публічного адміністрування трудової міграції є системою адміністративно-правових інструментів, що їх застосовують органи державної влади для регулювання суспільних відносин у сфері трудової міграції. Основними елементами цього механізму є правові норми, суб'єкти публічного адміністрування, а також засоби, до яких належать дозвільна та ліцензійна система, контроль, нагляд та юридична відповідальність за порушення законодавства про трудову міграцію. До основних засобів адміністрування трудової міграції такі інструменти, як дозвільні та ліцензійні механізми, стандарти трудової міграції, контроль і нагляд, а також адміністративну відповідальність за порушення норм права. Система суб'єктів публічного адміністрування включає органи державної влади, які здійснюють контроль за трудовою міграцією, видають дозволи на працевлаштування та забезпечують нагляд за дотриманням прав трудових мігрантів [7].

Публічне адміністрування заохочень визначається як діяльність, спрямована на реалізацію публічних інтересів за допомогою заохочувальних заходів, що підвищують соціально-економічну активність громадян та організацій. Публічне адміністрування охоплює не лише правове регулювання, а й практичні механізми впливу на суспільно-корисну діяльність через систему мотиваційних стимулів, таких як винагороди, моральні та матеріальні заохочення, які сприяють виконанню державних функцій та формують позитивну суспільну поведінку. Підкреслюється, що в контексті європейських стандартів публічне адміністрування орієнтоване на послуговий підхід, де держава постає «сервісним» органом, що забезпечує пріоритет загальнолюдських цінностей і суспільних інтересів над власними [8].

Отже, публічне адміністрування – це адміністративна діяльність, що складається з надання адміністративними органами адміністративних послуг, видання на основі законів та з метою їх виконання підзаконних нормативно-правових актів (розпорядча діяльність), а також виконавчої діяльності, спрямованої на захист прав і законних інтересів приватних осіб. Публічне адміністрування включає норми адміністративного, що регулюють сфери суспільного життя, принципи та інструменти та адміністративні публічного впливу, які сприяють забезпеченню правопорядку й реалізації публічної політики. Воно характеризується організаційною роллю публічних органів в управлінні публічними процесами, правовим контролем за дотриманням законодавства, а також забезпеченням безпеки й стабільності в суспільстві шляхом регуляції суспільних відносин через адміністративні провадження та державну реєстрацію різноманітних прав.

Основні засади компаративістики у правознавстві зосереджені на декількох фундаментальних положеннях: плюралізм правових культур і традицій, адже компаративістика визнає різноманітність правових систем і підходів, що дозволяє враховувати специфіку кожної національної правової традиції (це сприяє усвідомленню того, що жодна правова система не може претендувати на універсальність і єдиний стандарт для всіх країн і народів); діалог між локальним і глобальним, коли основоположною ідеєю є те, що правові системи розвиваються під впливом глобалізації та зростаючої інтеграції, проте зберігають свої унікальні національні риси. Компаративістика спрямована на поєднання глобального впливу з локальною специфікою, що відображає концепт «глокальності» (від англ. «glocal» – поєднання глобального і локального); постнекласична методологія, адже юридична компаративістика базується на принципах постнекласичної науки, що визнає важливість культурної, соціальної та історичної обумовленості правової реальності. Це включає множин-

ність підходів, які враховують різноманітність світоглядів, цінностей і правових парадигм [9].

Компаративістика використовує низку основних категорій: Порівняльний метод, який полягає в зіставленні правових систем або елементів права для виявлення подібностей та відмінностей. Компаративний метод включає такі прийоми, як протиставлення, конфронтація, аналіз типологічних відмінностей і контрастування. Правовий компаративізм – категорія, що передбачає визнання та аналіз спільних рис і відмінностей між різними правовими системами, зокрема між національним і міжнародним правом, а також між правом і іншими соціальними регуляторами (наприклад, звичаями або релігійними нормами). Глобалізація та плюралізація права, що відображають тенденцію до інтеграції правових систем на основі глобальних стандартів, зберігаючи при цьому специфічні національні елементи. Компаративістика вивчає, як правові системи взаємодіють й адаптуються у процесі глобалізації [9].

Положеннями порівняльного права є правова глокальність, коли порівняльне право визнає, що правові системи у світі перебувають під впливом як глобальних тенденцій, так і локальних культурних традицій. Юридична компаративістика вивчає, як ці глобальні та локальні елементи взаємодіють і співіснують. Філософія права та компаративістика, що розглядає право не лише як інструмент регулювання, але й як сферу культури, в якій виявляється соціально-культурний контекст, і прагне до взаємозбагачення та міжкультурного діалогу. Міждисциплінарний підхід використовує знання інших соціальних і гуманітарних наук, таких як історія, соціологія, антропологія і лінгвістика. Цей підхід дозволяє розглянути правові системи у ширшому контексті та виявити особливості їх розвитку і функціонування в різних культурних середовищах [9].

М. Сідак доводить, що порівняльне правознавство як методологічний підхід дозволяє аналізувати відмінності та спільності правового регулювання банківських відносин на прикладі України, Чехії та Словаччини. Учений вказує, що для об'єктивного порівняльного дослідження потрібно враховувати правову спадщину кожної з країн, їхній соціально-економічний розвиток та державні пріоритети. Зазначає, що основна мета порівняльного аналізу полягає у визначенні кращих практик правового регулювання, які можуть бути інтегровані в національне законодавство для вдосконалення нормативної бази та наближення до стандартів ЄС. Розглядає питання правового захисту суб'єктів господарювання, підкреслюючи важливість створення умов для прозорості та стабільності банківської системи, що є критично важливим для захисту інтересів підприємців [10].

Отже, методологію порівняльного аналізу можна визначити через компаративістику, яка визнає та враховує різноманітність правових систем і традицій, підкреслюючи, що кожна правова система має свої унікальні риси, зумовлені історичними, культурними та соціальними факторами, що сприяє розумінню того, що жодна система не може претендувати на універсальність. Порівняльне право поєднує глобальні впливи з локальними особливостями, що відображає концепт «глокальність» і дозволяє правовим системам зберігати національну ідентичність, адаптуючись до глобальних стандартів. Компаративістика базується на постнекласичних принципах, які визнають багатогранність правової реальності, зокрема множинність підходів, культурну та соціальну обумовленість права; порівняльний метод включає зіставлення різних правових систем або їх елементів, використовуючи такі прийоми, як аналіз подібностей і відмінностей, конфронтація та типологічний аналіз; компаративістика досліджує, як правові системи розвиваються під впливом глобалізації, одночасно зберігаючи специфічні національні риси, що дозволяє адаптуватися до міжнародних стандартів. Юридичний компаративізм застосовує знання інших соціальних наук, таких як

історія, соціологія, антропологія, що дозволяє аналізувати правові системи в ширшому соціокультурному контексті; компаративне право розглядає правові системи як частину культурної сфери, де відображаються соціально-культурні контексти та міжкультурний діалог.

У чинному в Україні законодавстві (Господарський кодекс України) для позначення підприємницької діяльності використовується категорія «суб'єкт господарювання», під якою розуміється господарська організація, яка може бути утворена за рішенням власників майна або уповноваженого ними органу, а у випадках, спеціально передбачених законодавством, – також за рішенням інших органів, організацій і фізичних осіб через заснування нової господарської організації, злиття, приєднання, виділу, поділу, перетворення діючих господарської господарських організацій із додержанням вимог законодавства [11].

У Чехії статті 421 Цивільного кодексу розкриває, що підприємцем є особа, яка зареєстрована в комерційному реєстрі. Підприємцем вважається особа, яка має підприємницьку чи іншу діяльність відповідно до іншого закону [12]. Польське законодавство категорію «підприємець» визначає як фізичних осіб, юридичних осіб та організаційні одиниці без статусу юридичної особи, яким надано дієздатність і які займаються підприємницькою або професійною діяльністю. Головним критерієм для набуття статусу підприємця є ведення бізнесу, причому для цього потрібно виконати відповідні реєстраційні процедури в Центральній реєстрації та інформації про економічну діяльність (CEIDG) або в Реєстрі підприємців Національного судового реєстру (KRS). Відповідно до ст. 43-1 Цивільного кодексу Польщі від 23 квітня 1964 року підприємцем є фізична особа, юридична особа або організаційна одиниця, яка веде бізнес або професійну діяльність від свого імені. У Законі про підприємницьку діяльність також наведено розподіл підприємств за розміром на мікро, малі та середні. Крім того, Закон від 16 квітня 1993 р. про боротьбу з недобросовісною конкуренцією визначає підприємців як осіб, що займаються господарською діяльністю, зокрема й некомерційною [13].

Отже, категорія «підприємець» в Україні, Польщі та Чехії має спільні риси, що включають обов'язкову реєстрацію в офіційних державних реєстрах, які визначають правосуб'єктність, а також спрямування діяльності на отримання прибутку через господарську, комерційну або професійну діяльність. При цьому кожна країна має свої відмінності, зокрема в Україні використовується поняття «суб'єкт господарювання», що охоплює різні форми господарських організацій, які можуть бути створені через злиття, приєднання або перетворення. Польське законодавство визначає підприємців як осіб, що здійснюють діяльність від власного імені, детально розподіляючи підприємства за розміром і передбачаючи законодавчі норми щодо недобросовісної конкуренції. У Чехії основна увага приділяється реєстрації підприємців у комерційному реєстрі та дотриманню законів, які стосуються конкретних видів діяльності, що забезпечує відповідність правового статусу підприємця вимогам національного законодавства.

Законодавство Польщі надає підприємцям право на свободу економічної діяльності, що дозволяє розпочинати, вести та припиняти підприємницьку діяльність на рівних умовах, забезпечуючи рівноправний доступ до бізнесу для всіх, хто відповідає законодавчим вимогам. Держава гарантує правову визначеність і стабільність, що передбачає незмінність підходів до вирішення однакових юридичних ситуацій, дозволяючи підприємцям учиняти будь-які дії, не заборонені законом, відповідно до принципу правової визначеності. Закон також забезпечує захист підприємців від зайвих адміністративних обмежень, закріплюючи презумпцію чесності, яка зобов'язує органи влади виходити з припущення, що підприємець діє в межах закону, та вирішувати сумнівні обставини на користь підприємця,

якщо це не суперечить суспільним інтересам. Підприємці зобов'язані дотримуватися принципів добросовісної конкуренції, поваги до добрих звичаїв і прав споживачів, що сприяє створенню чесного та прозорого бізнес-середовища. Державні органи зобов'язані надавати підприємцям інформацію про умови започаткування та ведення діяльності, що підвищує їхню обізнаність про права та обов'язки. Закон передбачає лояльний підхід до підприємців, дозволяючи їм усунути порушення без накладення штрафів при першому виявленні, що сприяє захисту від адміністративних покарань. Додатковий захист для мікро-, малих та середніх підприємств надає Омбудсмен з питань малого та середнього підприємництва, забезпечуючи підтримку прав цих категорій підприємців [14].

На думку А. Курзави, новий Закон «Про підприємців» (2018 року) у Польщі, ухвалений у рамках «Конституції бізнесу», розширює права та захищає законні інтереси підприємців, акцентуючи увагу на свободі економічної діяльності. Основні права підприємців включають свободу започаткування, ведення та припинення підприємницької діяльності на рівних умовах для всіх; право здійснювати будь-які дії, не заборонені законом, що закріплює принцип правової визначеності та свободи дій. Закон також передбачає підтримку для нових підприємців у вигляді звільнення від обов'язкового соціального страхування на початковому етапі, що стимулює їх до початку бізнесу. Підприємці мають право призупинити діяльність на певний або невизначений строк, отримувати індивідуальні тлумачення нормативно-правових актів, що дозволяє краще орієнтуватися в законодавстві. Також вони мають можливість заперечувати проти незаконних перевірок і вимагати відшкодування шкоди, завданої внаслідок порушення закону під час інспекцій. До обов'язків підприємців належать реєстрація в державному реєстрі, отримання необхідних ліцензій або дозволів для ведення певних видів діяльності, ведення безготівкових розрахунків у професійних операціях та дотримання принципів добросовісної конкуренції [15].

У Чехії права підприємців регулюються Цивільним кодексом та іншими спеціалізованими законами, такими як Закон про комерційні корпорації та Закон про товарні знаки. Основні права підприємців включають право здійснювати господарську діяльність під власною зареєстрованою назвою або фірмою, яка має бути внесена до комерційного реєстру. Підприємці мають право на використання імені чи назви, яка не вводить в оману і відображає їхню діяльність. Також допускається використання псевдоніма. Підприємці мають право на захист свого торгового найменування, що дозволяє їм діяти на ринку на законних підставах і забезпечувати свої економічні інтереси. Вони можуть доповнювати свою назву характеристиками, які підкреслюють їхню діяльність, при цьому такі доповнення не мають обманувати споживачів. Відповідно до чеського законодавства підприємці також мають право на реєстрацію товарних знаків, що захищає їхні продукти та послуги від несанкціонованого використання іншими особами [16].

В Україні згідно із Господарським кодексом суб'єкти господарювання мають право володіти, користуватися та розпоряджатися майном, що дозволяє їм здійснювати господарську діяльність. Вони можуть засновувати підприємства, визначати їхню структуру та управляти майном, зокрема державним, закріпленим за ними. Крім того суб'єкти мають можливість спільного володіння майном і використовують різні правові режими для господарювання. Держава гарантує захист їхніх майнових прав та відшкодовує збитки у разі порушення. Підприємці також мають право використовувати природні ресурси, одержувати доходи від їх експлуатації та користуватися податковими пільгами й кредитами для заходів з ефективного використання і охорони цих ресурсів [11]. У свою чергу

Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» визначає, що суб'єкти господарювання мають ряд прав під час здійснення державного нагляду (контролю). Вони мають право бути поінформованими про свої права та обов'язки, вимагати від посадових осіб дотримання вимог законодавства, перевіряти службові посвідчення та направлення посадових осіб і отримувати їх копії. Суб'єкти можуть не допускати посадових осіб до здійснення контролю, якщо порушено встановлені законом вимоги щодо періодичності, належності документів, завчасного повідомлення, перевищення граничної тривалості заходів або здійснення повторних перевірок за тим самим фактом. Підприємці мають право бути присутніми під час заходів контролю, залучати третіх осіб, вимагати нерозголошення комерційної або конфіденційної інформації, ознайомлюватися з актами контролю та подавати свої зауваження. Вони також можуть оскаржувати неправомірні дії органів контролю, отримувати консультативну допомогу, вести журнал реєстрації заходів та вимагати припинення заходів у разі перевищення строку або використання неуніфікованих форм актів [17].

Отже, у всіх трьох країнах підприємцям надається право на свободу економічної діяльності, що передбачає можливість розпочинати, вести та припинити бізнес на рівних умовах, а держава гарантує захист прав підприємців, включаючи правову визначеність і стабільність, а також право на захист від адміністративних зловживань, зокрема через презумпцію чесності підприємців; важливими є принципи добросовісної конкуренції та прозорості, де підприємці зобов'язані дотримуватися етичних норм ведення бізнесу та поважати права споживачів, а також мають право на доступ до інформації про умови ведення бізнесу та консультації з боку державних органів; у всіх країнах передбачено систему захисту від надмірного контролю з боку держави, що включає право на оскарження рішень органів контролю та вимоги щодо дотримання процедур контролю.

Щодо відмінностей: у Польщі підприємці мають спеціальну підтримку для малого та середнього бізнесу через інститут омбудсмена, який захищає їхні права, також польські підприємці мають право на стартові пільги, такі як звільнення від соціального страхування на початку діяльності, що стимулює їх до початку бізнесу, а закон гарантує можливість призупинити діяльність на визначений строк; у Чехії правовий статус підприємця та реєстрація торгової назви мають велике значення, регулюються Законом про комерційні корпорації та іншими спеціалізованими законами, що забезпечує підприємцям право використовувати торгові назви та реєструвати торгові марки для захисту від несанкціонованого використання, – таким чином, вони отримують економічні переваги та правовий захист у використанні брендів імен та товарних знаків; в Україні Господарський кодекс дозволяє підприємцям здійснювати господарську діяльність із використанням майнових прав на основі різних правових режимів, таких як право господарського відання та оперативного управління, при цьому особливу увагу приділено правам на використання природних ресурсів і надання податкових пільг і кредитів для заходів з ефективного використання та охорони цих ресурсів, а Закон «Про основні засади державного нагляду» деталізує процедури контролю та права підприємців під час перевірок, включаючи право на нерозголошення комерційної інформації та забезпечення конфіденційності.

Висновки: Отже, все вищезазначене в цій статті дає можливість сформувати такі узагальнення:

– публічне адміністрування спрямоване на уточнення й деталізацію правової бази, яка регулює діяльність підприємців, забезпечує їхні права та законні інтереси. Це включає видання підзаконних нормативно-правових актів,

що встановлюють процедури захисту прав та законних інтересів підприємців;

– держава виконує роль організатора, який через адміністративні послуги сприяє функціонуванню бізнесу. Адміністративні органи надають підприємцям необхідні адміністративні послуги щодо реєстрації, ліцензування та виконують контрольні функції;

– важливим елементом є прозорість у взаємодії між державою та підприємцями, яка досягається через створення публічних реєстрів та забезпечення відкритого доступу до інформації тощ;

– виконавча влада через публічне адміністрування захищає підприємців від незаконних дій і недобросовісної конкуренції, що реалізується шляхом упровадження механізмів контролю та захисту, які дозволяють підприємцям діяти у правовому полі, забезпечуючи чесність та рівні умови на ринку;

– сучасне публічне адміністрування передбачає орієнтацію на європейські стандарти, що підвищує інвестиційну привабливість країни та сприяє економічному зростанню в кожній із них;

– методологія аналізу публічного адміністрування включає порівняльний аналіз, що дозволяє виявити кращі практики в різних правових системах; інституційний аналіз дає можливість оцінити роль публічних органів у регулюванні підприємництва; правовий аналіз спрямований на вивчення законів, які забезпечують прозорість і захист бізнесу; соціально-економічний аналіз досліджує вплив правових норм на розвиток підприємництва;

– в Україні публічне адміністрування спрямоване на захист прав підприємців, що включає створення різних форм господарських і профільних громадських організацій та через механізми реорганізації, забезпечуючи гнучкість та адаптацію до потреб ринку;

– польське законодавство чітко розмежовує підприємців за розміром, що дозволяє застосовувати специфічні підходи до правового регулювання для мікро-, малих та середніх підприємств. Законодавство також охоплює

питання недобросовісної конкуренції, забезпечуючи чесні умови ведення бізнесу, а централізовані реєстри, такі як CEIDG та KRS, сприяють прозорості правового статусу підприємств;

– публічне адміністрування в Чехії зосереджене на обов'язковій реєстрації підприємств у комерційному реєстрі та дотриманні додаткового національного законодавства для конкретних видів діяльності;

– актуалізовано, що всі три країни гарантують свободу економічної діяльності та рівні умови для підприємств, забезпечуючи захист їхніх прав через правову визначеність і стабільність. Додатково передбачений захист від адміністративних зловживань, зокрема через презумпцію чесності (правоти) підприємств. У кожній країні існує система оскарження рішень органів контролю та захист від надмірного контролю;

– водночас узагальнено, що певними відмінностями є те, що у Польщі діє ефективний інститут омбудсмена для захисту малого та середнього бізнесу, а новим підприємцям надаються стартові пільги, зокрема які включають звільнення від обов'язкового соціального страхування. У Чехії позитивно акцентується увага на захисті інтелектуальної власності підприємств, зокрема реєстрації торгових назв і захист торгових марок, що забезпечує економічні переваги та правовий захист брендів імен. В Україні підприємці отримують додатковий захист під час перевірок, включаючи можливість нерозголошення комерційної інформації.

Отже, забезпечення прав і законних інтересів підприємств через публічне адміністрування в порівняльному аналізі України, Польщі та Чехії є адміністративною діяльністю державних органів цих європейських країн із метою створення сприятливих умов для успішного започаткування та розвитку конкурентоздатного бізнесу через використання інститутів адміністративного права в гармонійній взаємодії з дотриманням публічного інтересу суспільства. Кожна з держав має певні досягнення в цій сфері, які можуть бути використані у процесі компаративістичного обміну.

ЛІТЕРАТУРА

1. Забезпечувати. *Словник української мови. Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України*. 2024. URL: <https://slovnkyk.ua/index.php?swrd=%D0%B7%D0%B0%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D1%87%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8>
2. Діденко С. Адміністративно-правове забезпечення обігу та застосування зброї в Україні: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. Київ: *Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»*, 2016. 42 с.
3. Бізнес. *Словник української мови у 20 томах*. 2024. <https://slovnkyk.me/dict/newsum/%D0%B1%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81>
4. Лоза А. С. Підприємницька активність за умов суспільної трансформації (на прикладі малого бізнесу): автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата соціологічних наук. Харків: *Харківський національний університет внутрішніх справ*, 2009. 19 с.
5. Деніга О. З. Особливості функціонування і розвитку малих підприємств в умовах конкуренції: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами». Хмельницький: *Хмельницький державний університет*, 2004. 20 с.
6. Бінько І. І. Правові засади публічного адміністрування охорони права власності на об'єкти нерухомого майна: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Київ: *Національний університет біоресурсів і природокористування України*, 2021. 23 с.
7. Савчук О. В. Публічне адміністрування трудової міграції в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Київ: *Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана*, 2019. 22 с.
8. Чернецький Є. Є. Публічне адміністрування заохочень: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Київ: *Національна академія внутрішніх справ*, 2011. 18 с.
9. Тихомиров О. Д. Юридична компаративістика: філософсько-методологічні засади: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. Київ: *Київський національний університет внутрішніх справ*, 2006. 402 с.
10. Сідак М.В. Правове регулювання банківських відносин у країнах Центральної Європи: порівняльний аналіз (Україна, Чехія та Словаччина): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Ірпінь: *Нац. акад. держ. податк. служби України*, 2004. URL: <https://irpin.nusta.edu.ua>
11. Господарський кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. ст.144.
12. Občanský zákoník. *KURZY*. 2024. <https://www.kurzy.cz/zakony/89-2012-obcansky-zakonik/paragraf-421/>
13. Przedsiębiorca. *MikroPorady*. 2023. URL: <https://mikroporady.pl/sloownik-pojec/przedsiębiorca>
14. Prawo przedsiębiorców. *Dziennik Ustaw Dz.U.2024.236 t.j. Akt obowiązujący. Ustawa z dnia 6 marca 2018 r.* 2023. URL: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/prawo-przedsiębiorców-18701388>
15. Kurzawa A. Uprawnienia i obowiązki przedsiębiorców w nowej ustawie – Prawo przedsiębiorców. *Katedra Prawa Administracyjnego, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II*. 2023. URL: <https://www.edukacjaprawnicza.pl/uprawnienia-i-obowiązki-przedsiębiorców-w-nowej-ustawie-prawo-przedsiębiorców/>
16. Základy firemního práva. *BUSINESSINFO*. 2023. URL: <https://www.businessinfo.cz/navody/zaklady-firemního-prava-ppbi/>
17. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності. Закон України від 5 квітня 2007 року № 877-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2007 р. № 29. ст. 389.